

В. А. Мусійчук

ОБРАЗ КИТАЮ У В'ЄТНАМСЬКИХ ЗМІ (ТЕМАТИКА ПУБЛІКАЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТИ “НЯНЗАН”)

В'єтнамські засоби масової інформації друкують матеріали про різні аспекти політичного, економічного, соціального та культурного життя Китаю. Інтерес до всебічного висвітлення життя КНР зумовлений як історичними чинниками, так і постійно зростаючою геополітичною роллю Китаю не лише в регіоні, а й у світі.

Сучасні ЗМІ, як відзначають чимало дослідників [Грищенко 2000], мають не лише функцію передачі інформації, а й моделювання суспільної свідомості, інформаційного впливу на погляди масової аудиторії, формування ціннісно-сміслових моделей та громадської думки. Певним чином ЗМІ конструюють інформаційну картину світу, в тому числі образи тих чи інших країн. Таке конструювання досягається різними засобами, зокрема підбором тематики повідомлень, використанням емоційно-оціночних епітетів, метафор та інших стилістичних засобів. У цій статті ми зупинимося на тематичному спрямуванні публікацій про Китай у в'єтнамських ЗМІ як складової формування образу цієї країни у свідомості в'єтнамського соціуму.

Метою статті є виявлення й опис тематичних напрямків в інформаційних повідомленнях про Китай в'єтнамських ЗМІ, що конструюють образ Китаю. Матеріалом дослідження стали публікації електронної версії газети “Нянзан” (“Народ”) за 2014 рік.

Газета “Нянзан” виходить щоденно накладом 200 тис. екземплярів, видається з 1951 року. З 1998 року виходить електронна версія цієї газети, що стала першою офіційною газетою В'єтнаму в мережі Інтернет. Зараз електронна версія газети, крім в'єтнамської, також виходить англійською, французькою та китайською мовами. Враховуючи недоступність для нас цього видання у друкованому вигляді, використовувалась його офіційна електронна версія в'єтнамською мовою [Báo Nhân dân].

Газета “Нянзан” разом з “Комуністичним журналом” є головними друкованими органами Комуністичної партії В'єтнаму (КПВ). Газета “Нянзан” також належить до четвірки найголовніших пропагандистських ЗМІ в'єтнамського уряду (разом з Національною інформагенцією, центральним телебаченням та центральним радіомовленням). У підзаголовку газети вказано, що вона є центральним органом КПВ, голосом партії, країни та народу В'єтнаму.

Газета “Нянзан” не відзначається свободою слова, за що була не раз покритикована [Báo Nhân dân có ai đợc?]. Однак саме в ній часто друкують офіційні заяви високопосадовців та керівних органів держави, як-от заяви МЗС, президента, прем'єр-міністра, різних міністерств та відомств. Крім того, усі матеріали газети цензуровані згідно з політичною доктриною. Отже, матеріали цього видання можна вважати частиною політичного дискурсу, і саме з цієї точки зору воно нас зацікавило.

ЗМІ в наш час є важливим джерелом поширення соціально-політичних та культурних ідей, вони мають вплив на суспільну свідомість. У випадку з політично заангажованими мас-медіа, маємо справу з маніпуляцією суспільною думкою, адже при подачі матеріалу відбувається відбір фактів, редагування, структурування, адаптування залежно від ідеологічної направленості того чи іншого друкованого видання.

Що стосується газети “Нянзан” як органу мовлення компартії, то, відповідно, матеріали газети не лише відображають офіційну державну позицію СРВ, а й формують бажану для держави суспільну думку.

За розпорядженням Політбюро усі парторганізації повинні купувати, читати газету “Нянзан” та поводитися згідно з інформацією в цій партійній газеті. Це розпорядження впроваджується з 1996 року донині [Chi thị số 11], що свідчить про велику вагу у політичній системі країни, якої надається цій газеті урядом та компартією. Для нашого дослідження це видання обрано через те, що воно висвітлює офіційну позицію в в'єтнамського політикуму, в той час як інші видання можуть містити різноманітні аналітичні матеріали журналістів, різних фахівців тощо (в тому числі опозиційні).

2014 рік був непростим для в'єтнамсько-китайських відносин, адже позначився загостренням конфлікту в Південно-Китайському морі, що, звичайно, відобразилось на характері повідомлень у ЗМІ. Зокрема, у в'єтнамській пресі почали активно вживати екзоніми з пейоративним значенням на позначення Китаю, серед яких виявилися й актуалізовані історизми, про що ми писали раніше [Мусійчук 2014, 168–173]. Однак для такого офіційного видання, як газета “Нянзан”, це не притаманно. Отже, спробуємо дослідити на основі аналізу тематики публікацій, чи змінився образ Китаю у в'єтнамському політичному дискурсі за останній рік.

Перед початком аналізу маємо зробити примітку, що в поле нашої уваги потрапляли усі статті, де фігурувало слово “Китай” (Trung Quốc). Таким чином, до нашої підбірки потрапили і статті зі згадкою про Тайвань. Взагалі, скрізь, де в тексті зустрічається назва Тайвань, у дужках неодмінно подається – (Китай), таким чином одночасно підкреслюється і відокремленість Тайваню, і визнання його приналежності до Китаю. Те ж саме стосується і Гонконгу. Однак частка новин про Тайвань та Гонконг порівняно з публікаціями про КНР незначна.

Частина публікацій стосовно Китаю присвячена висвітленню інформації про його зростання, прогрес, модернізацію. Це, наприклад, статті про зростання торговельного обороту КНР, його промислових потужностей. Приділена увага і системі освіти, зокрема повідомляється, що Китай надає стипендії іноземним студентам, у т. ч. цією нагодою можуть скористатися в'єтнамці, щоб навчатися у провідних вищах КНР. Такі повідомлення формують позитивний імідж країни-сусіда, подають її як приклад для наслідування, а також як місце для реалізації більших можливостей, у т. ч. і для в'єтнамців.

Технічному прогресу КНР присвячена чимала кількість публікацій. Зокрема, в в'єтнамському читачеві подаються повідомлення про те, як Китай розвиває інформаційні технології і виходить у цій галузі на передові позиції у світі; готує до виходу власну операційну систему для ПК; інвестує в розвиток мережі 4G; китайська техніка здобуває лідируючі позиції як у самому Китаї, так і в регіоні, зокрема дешеві китайські смартфони витіснили з перших позицій “Samsung” на ринку Індії; Тайвань є постійним учасником міжнародної технічної виставки “Vietnam Expo” та інвестором у різні високотехнологічні проекти у В'єтнамі тощо. Технічні здобутки КНР зазвичай подаються або в позитивному ключі (позитивний досвід, потенційні можливості інвестицій у в'єтнамську економіку), або в нейтральному. Повідомлень негативного спрямування стосовно загрози для В'єтнаму внаслідок стрімкого науково-технічного прогресу Китаю за досліджуваний період ми не зустріли.

Регулюванню внутрішньої політики КНР також приділена увага на сторінках газети “Нянзан”. Зокрема, висвітлено підсумки 12-го з'їзду Національних зборів. Крім того, редакторів зацікавила тема послаблення політики “однієї дитини”, адже цій темі була присвячена розгорнута стаття з екскурсом в історію проблеми та перспективами на майбутнє. Автор статті зосереджує увагу на демографічній проблемі КНР не лише щодо зростання населення, а й його старіння. Також було порушено теми внутрішньої трудової міграції в КНР та сезонної нестачі спеціалістів у

прибережних районах. Хоча частіше у в'єтнамській пресі зустрічаються замітки щодо зовнішньої міграції, а саме стосовно нелегальних китайських працівників на в'єтнамських заводах.

Інтерес до внутрішньої політики КНР також проявляється в публікаціях про те, як Китай бореться з корупцією, незаконним обігом зброї (правоохоронцями була затримана велика партія незареєстрованої зброї) тощо. Не обійшла увагою в'єтнамська преса і скандал навколо соціальних мереж, зокрема, повідомляється, що Китай може дозволити використовувати мережу "Facebook" за умови, що вона буде дотримуватись китайських законів. У газеті "Нянзан" ця новина висвітлена досить коротко і сухо. Якби ми досліджували опозиційні в'єтнамські видання, то знайшли б набагато більше інформації та аналітики. Адже у В'єтнамі також є блокування цензурою деяких інтернет-ресурсів. Хоча наразі це стосується лише окремих блогів, а не соціальних мереж.

Поруч із позитивною картинкою Китаю як країни, що стрімко розвивається і має великі досягнення в різних галузях, газета "Нянзан" також малює і негативну картину, і повідомлень такого змісту чимало. Однак не можна з упевненістю стверджувати, що це відбувається через негативне сприйняття Китаю, адже сучасним масмедіа взагалі притаманне превалювання негативної інформації над позитивною. Негативна новина має більшу атракцію, з неї легше зробити сенсацію, вона викликає більші переживання в людини і відповідно піднімає рейтинги ЗМІ. Тому протягом року у пресі зустрічаються повідомлення про випадки тероризму з людськими жертвами в різних регіонах КНР, про сильний землетрус, внаслідок якого є поранені, про вибух на вокзалі, на шахті й на нафтопереробному заводі з великою кількістю жертв, про тайфун, через який відмінені авіарейси, тощо.

В окрему групу виділимо публікації з негативною інформацією про Китай, що стосується й В'єтнаму, наприклад повідомлення про вірус грипу, що крокує з Китаю на територію В'єтнаму; викрито шлях торгівлі людьми (в основному молодими дівчатами) з В'єтнаму до Китаю; контрабандний шлях наркотиків з Китаю до В'єтнаму; викрито групу шахраїв, що грабували за допомогою високих технологій (до угруповання входили громадяни Китаю, Тайваню та В'єтнаму). Хоча громадяни Тайваню тут і вказані окремо, однак у дужках все одно уточнено, що це Китай.

Не рідкісні негативні публікації про китайські продукти харчування, які зазвичай мають низьку якість (наприклад, фрукти з великою кількістю шкідливих речовин), ввозяться до СРВ контрабандним шляхом (наприклад, китайські солодоці з подрібленим в'єтнамським маркуванням), демпінгують ціни на аналогічні в'єтнамські товари (наприклад, картопля з нітратами). На фоні критики якості китайських товарів завжди підкреслюється гарна якість в'єтнамських, яку вітчизняний покупець має цінувати (навіть якщо ціна вища) і яку вже оцінили й китайці (адже імпортують, наприклад, в'єтнамські сухофрукти).

Образ Китаю як гравця на міжнародній арені подається через публікації про стосунки КНР з іншими державами. Цій тематиці присвячена велика кількість статей у газеті "Нянзан". Особлива увага приділяється відносинам з великими державами, такими як США, Індія, Росія, зі світовими та регіональними об'єднаннями (Європейський Союз, АСЕАН) та важливими гравцями в регіоні (Японія, Республіка Корея).

Співпраця КНР зі США розглядається на базі взаємоповаги та взаємовигоди, відносин "нового типу" між двома великими державами. Китайсько-індійські відносини не прості, але і не такі конфліктні, скажімо, як з Японією, Індія розглядається як врівноважуючий фактор в азійському регіоні щодо Китаю. Візит Путіна до КНР у 2014 році позначився заявами щодо зміцнення китайсько-російських відносин. У зв'язку з цим у деяких публікаціях торкалися й теми України. Зокрема, наводяться заяви російського МЗС про те, що Китай та Росія мають деякі спільні погляди на ситуацію в Україні (без деталізації, які саме). Показово, що ситуація в

Україні часто висвітлюється крізь призму заяв російських посадовців або російських ЗМІ. І хоча відкрито жодна зі сторін українсько-російського конфлікту не підтримується, однак саме цитування російських джерел уже може вплинути на сприйняття читачами інформації. Повідомляється, що Китай утримався при голосуванні в Раді Безпеки ООН щодо кримського референдуму, в цій самій публікації автор розмірковує про зростаючу роль КНР у світі та трикутнику відносин США – Китай – Росія.

На шпальтах газети “Нянзан” висвітлюється зміцнення відносин КНР з Європейським Союзом та АСЕАН. 2014 рік проголошено Роком культури АСЕАН – КНР, форум розвитку АСЕАН пройшов у Гонконзі (Китай), Китай та АСЕАН ведуть переговори щодо принципів поведінки в Південно-Китайському морі.

Китайсько-японські відносини у 2014 році були непростими: суперечки щодо островів, Китай затримав японське судно, підношення прем'єр-міністра Японії до святилища Ясукуні викликає протест у КНР та Кореї, які вважають це демонстрацією милітаризму. Однак у листопаді був відновлений діалог на найвищому рівні між КНР та Японією; незважаючи на розбіжності в питанні щодо деяких островів, сторони домовилися вжити заходи для відновлення довіри та зменшення напруги.

Щодо стосунків КНР з іншими державами, то у в'єтнамській пресі, зокрема, говориться про зміцнення торговельно-економічних китайсько-кубинських зв'язків, а також про переговори Китаю з Австралією щодо зони вільної торгівлі. Отже, Китай показаний як активний член міжнародної спільноти, що має вагу в регіоні та у світі.

В'єтнамсько-китайські відносини зазнали удару у 2014 році. Якщо на початку року зустрічаємо повідомлення про спільні військові навчання на кордоні, презентацію перекладів сучасної китайської прози, спогади про те, як КНР та СРСР допомогли В'єтнаму у вирішальній битві при Дьєнб'єнфу, то після травневого інциденту розміщення китайської нафтобурової платформи “Хайян Шию-981” в ексклюзивній економічній зоні В'єтнаму (у водах Південно-Китайського моря) маємо безліч публікацій щодо засудження та критики дій КНР. В'єтнам направив ноту проти дій Китаю до Генерального секретаря ООН, він вимагає припинити неправомірні дії Китаю та відвести бурову платформу за межі територіальних вод В'єтнаму, вимагає від Китаю дотримуватися міжнародних законів, поважати міжнародне право та суверенітет В'єтнаму.

Хоча через кілька місяців протистояння китайська сторона вивела платформу 981 з територіальних вод В'єтнаму, однак продовжила нападати та пошкоджувати в'єтнамські рибальські судна, протизаконно затримувати в'єтнамських рибалок, претендувати на острови архіпелагів Спратлі та Парасели, крім того, Тайвань влаштував показові стрільбища в районі Парасельських островів, що, на думку СРВ, порушує його суверенітет. Тож В'єтнам продовжував боротися усіма доступними мирними засобами, як-от: проведення міжнародних конференцій з питання платформи та Південно-Китайського моря; виставка історичних документів, карт як доказів належності Парасельських островів та Спратлі В'єтнаму; в'єтнамські митці, письменники протестують проти порушення Китаєм суверенітету В'єтнаму; в'єтнамська діаспора по всьому світу проводить мітинги проти протиправних дій Китаю. На шпальтах газети також відображено, що міжнародна спільнота засуджує порушення Китаєм виняткової економічної зони і шельфу В'єтнаму в Південно-Китайському морі.

Водночас у різних регіонах В'єтнаму відбуваються страйки проти неправомірного розміщення китайською стороною бурової платформи, погроми китайських (і не лише) підприємств, із приводу чого уряд СРВ шкодує та висловлює співчуття родинам загиблих внаслідок цих сутичок китайців.

Тема Південно-Китайського моря становить більшу частину усіх публікацій, пов'язаних з Китаєм. Ці повідомлення характеризуються виразами: заперечення

неправдивої інформації, що подається Китаєм, заклик до світової спільноти, засудження дій КНР, вторгнення, порушення суверенітету, вимоги припинити тощо. Дії Китаю характеризуються як протизаконні, небезпечні, протиправні, неправдиві. Червоною ниткою через публікації проходить теза про те, що Китай має зупинити свої амбіції щодо захоплення всього Південно-Китайського моря.

У номерах газети за друге півріччя напруга в'єтнамсько-китайських стосунків трохи спала. Проведено переговори та створено робочу групу щодо питання демаркації морських кордонів, і вже в серпневих публікаціях знову з'явився лейтмотив розвитку добросусідських відносин з Китаєм. У кінці року налагодилися офіційні двосторонні візити, що регулярно висвітлювалося в пресі. На відміну від повідомлень до конфлікту, крім звичайних запевнень у дружбі та розвитку взаємовигідних стосунків, вжито більш стримані слова, такі як витримка, недопущення конфліктів, уникнення непорозуміння, потреба збереження спокою серед військових, збереження миру, цивілізоване ставлення, створення належних умов для рибальської праці, взаємна відповідальність.

Китай також згадується серед інших країн у новинах про міжнародні змагання, виставки тощо.

Отже, основні теми публікацій про Китай у в'єтнамській газеті "Нянзан" можна поділити на такі групи:

- внутрішня політика Китаю;
- зовнішня політика Китаю;
- в'єтнамсько-китайські відносини;
- здобутки Китаю;
- проблеми Китаю.

Відповідно образ Китаю, виходячи з проаналізованої тематики публікацій у в'єтнамській пресі, коротко можна охарактеризувати такими рисами:

- Китай – це велика країна з розвиненою економікою, що постійно зростає;
- країна з великим науково-технічним потенціалом;
- важливий гравець на міжнародній арені;
- прагне грати провідну роль у глобальних процесах;
- має проблеми в соціальній сфері;
- має проблеми з якістю товарів;
- має спірні територіальні питання з багатьма країнами в регіоні;
- декларує мирні відносини з усіма, але з ним важко вести діалог.

Такий попередній аналіз тематичного спрямування новин дає узагальнений образ Китаю у в'єтнамському політичному дискурсі, представленому в офіційному електронному виданні "Нянзан". Цей образ має бути доповнений даними більш глибокого аналізу самих текстів публікацій, що сподіваємося зробити в наступних дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

Грищенко О. М., Шкляр В. І. **Преса і політика: проблеми, концепції, досвід**. Київ, 2000.
Мусійчук В. А. Номінація Китаю у в'єтнамському медіа-дискурсі // **Китаєзнавчі дослідження**, 2014, № 1–2.

Báo Nhân dân. – Режим доступу: <http://www.nhandan.org.vn>

Báo Nhân dân có ai đọc? // **BBC**. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2012/04/120411_who_reads_nhandan.shtml?print=1

Chỉ thị số 11 – CT/TW của Bộ Chính trị VỀ MUA VÀ ĐỌC BÁO, TẠP CHÍ CỦA ĐẢNG / ngày 28 tháng 12 năm 1996. – Режим доступу: <http://thuvienphapluat.vn/van-ban/Linh-vuc-khac/Chi-thi-11-CT-TW-nam-1996-mua-va-doc-bao-tap-chi-cua-Dang-141499.aspx>